

Sfântul Eustatie, Arhiepiscopul Tesalonicului

Deși rămâne una din cele mai luminoase chipuri ale Bisericii Universale din veacul al XII-lea, cel mai mare traducător și interpret al operelor lui Homer, dascăl înduhovnicit de statură academică, păstor cu viață sfântă, Cuviosul Eustatie, Arhiepiscopul cetății Tesalonicului în perioada 1175-1195, este o personalitate necunoscută și straniu ignorată de creștinii ortodocși contemporani, cercetată și valorificată de filologii ce doresc să cunoască profund literatura elenă antică.

Născut la începutul veacului al XII-lea în Constantinopol, capitala Imperiului Roman de Răsărit, a avut binecuvântarea de a crește și de a ucenici în perioada de renaștere culturală generată de dinastia cea luminată a Komnenilor. Îl găsim hirotonit diacon la Constantinopol, iar apoi numit „maistor” al retorilor la Școala Patriarhiei Ecumenice. Este deci profesor consacrat de retorică. Predă de asemenea cu seriozitate gramatică și filosofie. Unul dintre cei mai remarcabili învățăcei ai săi, Nikitas Honiatis, într-o monodie dedicată dascălului său, cheamă cele trei științe să se tânguiască pentru pierderea unui

asemenea învățător: „vino de plânger, Filosofie sacră, vino de plânger pentru acela și tu, Retorică răsărită, urmează și tu, Gramatică cu dansul într-un cerc.” Multele sale cunoștințe impresionau. Cu mare ușurință explica sensurile adânci ale textelor ce le prezenta auditoriului.

Mult luminatul și deja faimosul dascăl este apreciat de împăratul Manuil I Komneanul precum și de Biserică, atât pentru cultura sa, cât și pentru spiritul său creștin. Din aceste pricini este ales Mitropolit de Likia. Însă înainte de instalarea oficială, cetatea Tesalonicului rămase fără păstor și astfel Sinodul patriarhal îl așează în mod oficial pe tânărul arhieru Eustatie în scaunul celei de a doua cetăți a imperiului, considerată a doua capitală.

Un nou spațiu de activitate pastorală și culturală, precum și noi cununi spirituale îl așteaptă pe Sfânt. Într-adevăr pastorația sa aici, în a doua capitală a imperiului, l-a arătat nu numai înțelept și încercat dascăl, ci mai ales cleric cu dreaptă socoteală, întotdeauna pregătit pentru a se jertfi pentru turma sa. În cadrul lucrării sale pastorale, Sfântul Eustatie a rămas cunoscut în istoria Bisericii ca reînnoitorul moral și cultural al spiritului general al vremurilor sale. Iar caracteristica principală a tuturor încercărilor sale a fost caracterul său drept și direct, neacceptând în

nici o situație ipocrizia și minciuna. În omilia sa la începutul Postului celui mare (Patrologia Graeca 134) spunea credincioșilor din Tesalonic: „Nu am devenit păstor al vostru pentru a vă linguși pentru patimile ce aveți, doar pentru a plăcea tuturor. Aș trăda misiunea sacră, dacă nu aș cauteriza aceste patimi pentru a vă îndrepta spiritual și moral”.

Vrăjmaș declarat al ipocriților și lingușitorilor, se contrapune celor care organizau ceremonii impresionante doar pentru a-l corupe. Este astfel acuzat că este nesociabil. Important este faptul că nu a cedat niciodată presiunilor, nu și-a trădat niciodată principiile etice, chiar dacă își puna în primejdie viața. Binefăcătorul său, împăratul Manuil, îl aprecia foarte mult. Aceasta nu l-a împiedicat pe luminatul ierarh să i se împotrivească în momentul în care primejduia credința ortodoxă. Împăratul a convocat la un moment dat un sinod cerând, din motive politice, să se ridice anatema lui Mohamed, ce fusese inclusă într-un catehism ortodox al vremii. Prin intervenția lui Eustatie, sinodul respinge propunerea împăratului. Cu îndrăzneala sa caracteristică s-a ridicat și a spus sinodalilor: „Aș coborî la picioare propria-mi minte și aș fi întru totul nevrednic schimei sacramentale, dacă aș accepta ca profet autentic pe imoralul Mohamed”.

Puterea sa morală și spirituală a dovedit-o și în situația grea prin care a trecut cetatea Tesalonicului în anul 1185, când este asediată și cucerită de normanzii sălbatici. Critică cu curaj conducerea militară și politică ce părăsește repede lupta de apărare. Bravul ierarh rămâne cu credință și statornicie alături de poporul ce încearcă cu disperare să-și apere pământul. Ca martor ocular descrie barbariile cuceritorilor, descrie în același timp bărbăția creștinilor simpli ce luptau alături de păstorul lor. Suportarea chinurilor cu o tărie deosebită va determina pe cuceritori să-și schimbe atitudinea față de cetatea cucerită, născând totodată admirația barbarilor față de bărbăția clericului.

Precum am menționat la început scrierile, dizertațiile teologice și filozofice, interpretările operelor antice și epistolele Sfântului Ierarh Eustatie sunt impresionante la număr. Amintim lucrările cele mai importante din punct de vedere spiritual: „Istorisirea căderii Tesalonicului”, „Considerația vieții monahale”, „Despre ascultare” și „Despre ipocrizie”.

Eustatie, Arhiepiscopul cetății Tesalonicului a continuat prin lucrarea sa pastorală și prin întreaga sa activitate de schimbare morală, pilda marilor chipuri ale creștinismului, Grigorie Teologul, Vasile cel Mare, Dionisie Areopagitul,

fiindcă asemenea acestora a știut să pună filosofia antică în slujba creștinismului îmbogățind Biserica cu lucrări de mare valoare; a unit înțelepciunea umană cu credința, creștinismul cu elenismul. Biserica a rânduit pomenirea sa în ziua de 20 septembrie.

(Text tradus și prelucrat de pr. Constantin Petrache după studiul părintelui profesor Theodoros Zisis „Ierarhul intelectual și cu viață sfântă” din volumul „Teologii Tesalonicului”, editura Vryennios, Tesalonic, 1997)